Karol Stojanowski.

Juljan Talko-Hryncewicz

(Z powodu jubileuszu 50-lecia pracy naukowej).

Dnia 11 czerwca 1926 odbył się jubileusz 50 lecia pracy naukowej nestora antropologów polskich, profesora prastarej wszechnicy Jagiellońskiej J. Talko-Hryncewicza. Uroczystość ta zgromadziła licznych przedstawicieli nauki, niosących hołd sędziwemu Jubilatowi. Profesor Talko-Hryncewicz został przy tej okazji zamianowany honorowym doktorem wydziału medycznego U. J., od wydziału zaś medycznego Uniwersytetu Poznańskiego oraz wydziału filozoficznego U. J. otrzymał adresy. W czasie uroczystości przemawiali przedstawiciele wspomnianych wydziałów, Akademji Umiejętności, Zakładu antropologiczno-etnologicznego U. J. K. we Lwowie, Polskiego Towarzystwa Antropologicznego w Poznaniu, Pracowni Antropologicznej T. N. W. w Warszawie, redakcji Przeglądu Antropologicznego w Poznaniu i t. d. Nadto szereg towarzystw i uczonych nadesłało telegramy.

Juljan Talko-Hryncewicz urodził się 11 sierpnia 1850 r. w dziedzicznej majętności Rukszanach, w powiecie kowieńskim (dawniej rosieńskim). Lata dziecinne spędził po stracie rodziców w domu Fischerów, dziadków po matce w Kownie. Szkołę średnią ukończył w Kownie, studja zaś lekarskie w Akademji medyko-chirurgicznej w Petersburgu oraz w Uniwersytecie kijowskim. Po ukończeniu w r. 1876 medycyny wyjeżdża zagranicę do Wiednia i Paryża. W Paryżu słucha wykładów P. Broca, zapoznając się z metodami badań antropologicznych.

Po powrocie z zagranicy musiał osiąść w Zwinogródce, w gubernji kijowskiej, jako lekarz prowincjonalny. Zamiłowania naukowe jednakże nie pozwoliły Jubilatowi zejść na zwyczajną drogę prowincjonalnego lekarza. Młody lekarz zaczyna właśnie na tej ukraińskiej prowincji działalność jako uczony, przystępując do badań w dziedzinie antropologji, archeologji i etnografji. W czasach tych zetknął się T. Hryncewicz z dużej miary prehistorykiem G. Ossowskim, przysłanym przez Akademję Umiejętności w Krakowie celem wspólnego zbadania kurhanu w Ryżanówce, odkrytego przez Jubilata. Od tego zdaje się czasu wchodzi w ścisły kontakt z Akademją Umiejętności, która wydaje mu jego prace. Prace te zwróciły uwagę na młodego antropologa ówczesnego tytularnego profesora antropologji na Uniwersytecie Jagiellońskim J. Kopernickiego, który umyślił go osadzić w Krakowie jako swego następcę. Ponieważ, jednakże zachodziły znaczne trudności w utworzeniu katedry- antropologji, przeto Jubilat na razie musiał z myśli tej zrezygnować, a przeniósł się natomiast aż do Troickosawska, w obwodzie zabajkalskim we wschodniej Syberji, gdzie otrzymał posadę lekarza okręgowego. Ten dziewiczy pod względem eksploracji naukowej kraj otworzył mu bardzo szerokie możliwości naukowe, które autor wykorzystał w sposób nadzwyczajny. Chcąc stworzyć sobie warsztat pracy organizuje na spółkę z nielicznymi uczonymi rosyjskimi oddział Troickosawsko-Kiach-

tiński Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego oraz bierze na siebie redakcję wydawnictwa prac tegoż. Praca Jubilata w tym piętnastoletnim okresie skierowała się głównie w kierunku paleoantropologji i prehistorji Azji oraz w kierunku antropografji i etnografji plemion azjatyckich jak Burjaci, Mongoło-Chałchasi, Tunguzi, Tatarzy Kazańscy, Czuwasze, Chińczycy oraz rosyjscy starowiercy. Gros swoich obserwacyj umieścił Talko-Hryncewicz w pracy poświęconej Burjatom, Mongoło-Chałchasom i Tunguzom, drukującej się niestety w skróceniu w Petersburskiej Akademji Nauk.

Dzięki hojnemu zapisowi Izydora Kopernickiego, który wszystkie swoje prywatne zbiory antropologiczne zapisał Uniwersytetowi Jagiellońskiemu, o ile zostanie na nim utworzona katedra i instytut antropologiczny, nieustannym staraniom samego Uniwersytetu, poparciu ówczesnego ministra Skarbu austrjackiego Witolda Korytowskiego, posłów polskich oraz szefa sekcji w ministerstwie oświaty profesora dr. L. Ćwiklińskiego otrzymała Wszechnica Jagiellońska w r. 1908 katedrę antropologji, na którą powołany został, zgodnie z życzeniami nieżyjącego już Kopernickiego, Talko-Hryncewicz. Na placówce tej pracuje Jubilat do dzisiejszego dnia ku pożytkowi nauki polskiej. W czasie wojny, zaskoczony wypadkami, znalazł się w Rosji gdzie początkowo prowadził szpital Burjatów w Petersburgu, a potem wykładał w Kijowie w r. akademickim 1917/18 w Polskiem Kolegjum Uniwersyteckiem.

Zasługi Jubilata dla polskiej antropologji są wielkie. Jest to ten przedstawiciel naszej nauki, który pracował przez pewien czas prawie sam jeden, w najcięższych dla nauki polskiej czasach, będąc osobiście w bardzo ciężkich warunkach materjalnych i naukowych, nie mając nadziei na poprawę stosunków. Czas jego pracy naukowej przypada na okres krytyczny w rozwoju antropologji polskiej, kiedy nie stało starszych antropologów polskich tej miary jak Rutkowski, Olechnowicz i Kopernicki, a nie wystąpiła jeszcze na widownię młodsza, współczesna nam generacja antropologów. Praca bez środowiska, skazująca uczonego li tylko na samego siebie, nie jest łatwą. Dlatego naprawdę należy podziwiać nadzwyczajny efekt pracy Jubilata. Profesor Wrzosek,[1]) z którego danych czerpię materjał biograficzny, zestawia bibljografję w liczbie 107 pozycyj. Jeśli do powyższego kolosalnego dorobku naukowego dodamy zasługi organizacyjne, to dopiero uwypuklą się nam dokładnie trudy i zasługi jego naukowej działalności. Pod jego kierownictwem powstał i rozwinął się zakład antropologji U. J., bezsprzecznie najbogatszy w Polsce i rywalizujący z zakładami zagranicznemi.

W dziedzinie zaś dorobku naukowego trudno nie podkreślić jednej jego strony. Profesor Talko-Hryncewicz jest bezsprzecznie jednym z najlepszych, nielicznych znawców Azji. Pisma jego utrwaliły nam cały szereg takich momentów, których już obserwować nie będzie można. Ta znajomość Azji, przekazana nam przez wielkiego badacza, jest dla nauki polskiej ogromną zdobyczą tak natury naukowej jako też i praktycznej. Wszak stosunki dziejowe tak się układają, że po zdmuchnięciu z widowni Rosji Romanowych staliśmy się sąsiadami Azji. Boć przecie polityczny przewrót bolszewicki antropologicznie tłumaczyć należy jako reakcję, jako dojście do głosu azjatyckich elementów antropologicznych na wschodzie Europy. Dorobek tedy naukowy Jubilata jest pewnego rodzaju wyjściem naprzeciw nowej, polskiej rzeczywistości politycznej.

W pracach Jubilata, zwłaszcza z okresu jego działalności naukowej syberyjskiej, znajdzie niejeden ważny i cenny fakt prehistoryk. W czasie bowiem pobytu na Syberji zbadał i opisał prof. Talko-Hryncewicz około 500 kurhanów i grobów.

---

[1]) Wrzosek Adam. Juljan Talko-Hryncewicz. (Sylweta jubileuszowa). Przegląd antropologiczny, Poznań, 1926, t. I, z. II str. 59—79.